

Veckans växt

Korn *Hordeum*

Korn är landets nästa största spannmålsgröda, bara höstvetete är större. År 2011 odlades korn på knappt 330 000 hektar – varav 14 400 hektar höstkorn – som gav en sammanlagd skörd av drygt 1,3 milj. ton. Det låter ju mycket, men är en västanfläkt mot 1990 då arealen var nästan 500 000 hektar och totalskörden ungefär 2,2 milj. ton.

Huvuddelen av kornskörden används som foder framför allt till grisar, men knappt en tredjedel eller c. 400 000 ton är s.k. malkorn som används till att brygga öl och göra whisky. Ser man ut över världen är korn verkligen en mångsidig växt och används bl.a. till bröd, gröt, olika maträtter, som prydnadsväxt och mycket annat. Inte minst den gamla hederliga svenska [korkakan](#) ska ju innehålla korngryn och gamle kung Gustav V lär dagligen ha druckit ”barley water”. Undertecknad kan intyga att det verkligen är uppfriskande! Kornplantan har också länge tjänstgjort som växternas ”bananfluga” för genetiska studier.

Korn är en av våra allra äldsta grödor och ett av de allra tidigast domesticerade växtslagen. Redan för mer än 10 000 år sedan odlades primitiva former av korn i Mellanöstern (Syrien, Iran, Irak). Till Norden kom kornet redan någon gång innan Neolitikum, dvs. tidigare än 4000 år f. Kr. Ända fram till början av 1600-talet var den sexradiga formen – där axet ovanifrån ser ut som en stjärna – helt dominerande. Osvald uppger att den tvåradiga formen först omnämns 1638. Sexradskorn odlas idag främst i norra Sverige på grund av sin tidighet. Läs gärna Matti Leinos och Jenny Hagenblads spännande artikel om hur dött kornutsäde från 1800-talet kunnat visa att sexradskorn troligen också har vandrat in via Finland och Ryssland!

Botaniskt sett är förstås kornet ett gräs och nog den mest avgörande faktorn som gjorde att våra förfäder kunde börja att bruka korn var en enda förändrad gen som innebar att axet inte splittrades. Det är ju annars ”normaltillståndet” hos vilda gräs som ju försöker att sprida sin avkomma så effektivt som möjligt. Sammanhållna ax lät sig skördas, bindas, torkas och tröskas.

Text och foto: Jens Weibull

Fotot föreställer moderna parcellförsök med olika kornsorter.

Läs mer:

Åsmund Bjørnstad, Korn – frå steinalder til genalder. Landbruksforlaget (2005). OBS! att ”korn” på norska betyder säd, och att korn heter ”bygg”. Boken är en spännande upptäckttresa på nynorska.

[Matti Leino & Jenny Hagenblad, Nineteenth century seeds reveal the population genetics of landrace barley \(*Hordeum vulgare*\). *Mol. Biol. Evol.* 27\(4\):964–973 \(2010\).](#)

Hugo Osvald, Åkerns nyttoväxter. AB Svensk Litteratur (1959).